

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Lidija Štorgel

Starši ali otroci – kdo naj sodeluje v raziskavi o otrocih?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Lidija Štorgel

Mentorica: doc. dr. Bojana Lobe

Starši ali otroci – kdo naj sodeluje v raziskavi o otrocih?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Starši ali otroci – kdo naj sodeluje v raziskavi o otrocih?

Človek naj bi imel pravico svobodno izražati svoja mnenja in stališča, povezana z njim in okoljem. Težko je potegniti mejo, kje ali kdaj naj kot samostojne osebe nastopijo tudi otroci, ne da bi nanje vplivali starši oziroma jih zastopali. V preteklosti so bili otroci obravnavani predvsem kot »ne vedoči« in neprimerni osebki za sodelovanje v raziskavah. V sklopu novih teorij pa se to vedenje vztrajno spreminja. Otroci so postajali aktivni udeleženci v vseh procesih, dotikajočih se njih. Skozi diplomsko delo se pojavlja vprašanje, kolikšen vpliv na otroka imajo z načinom vzgoje starši, kljub dovoljeni svobodi izražanja, in koliko so starši lahko upoštevani kot dobri poznavalci svojih otrok, da govorijo v imenu njih. Poleg starševskega vprašanja se pojavljajo tudi etični problemi in številni drugi, saj je za otroka pomembno, da mu z raziskavo ne škodimo in ga ne spravljamo s preobčutljivimi temami v kakšne nelagodnosti, ter da raziskavo prilagodimo tako, da jo otrok lahko razume.

Ključne besede: otroci, starši, pravica, vidiki, participacija, svoboda, etičnost, vplivi.

Parents or children - who should participate in a study on children?

Man should have the right to freely express their views and opinions about him and environment. It is difficult to draw the line where or when should children appear as independent person without their parent's influence or their representation. In the past children were treated primarily as »unknowing« and unsuitable specimens for research participation. In the context of new theories this manner is constantly changing. Children were becoming active participants in all processes concerning them. Throughout the thesis appears the question of what impact on the child have their parents with their style of education despite the freedom of expression and how much can the parents be considered as being familiar with their children to speak on behalf of them. Beside parental issues appears ethical problems and many others, because for child it is very important that the survey is not harmful to him and that we do not push him in any discomfort with hypersensitive subjects and to adapt the survey in such way that children can understand it.

Keywords: children, parents, justice, aspects, participation, freedom, ethics, influence.

Kazalo

1 Uvod	5
2 Metodološki načrt	7
3 Pregled teoretičnih vedenj o otroštvu	9
3. 1 Otrok, del družbe	9
3. 2 Pravica otrok v participaciji v procesih okolja, nanašajoč se nanje	10
3. 2. 1 Metodološki premiki	10
3. 2. 2 Sedanji pogledi	11
3. 3 Soglasje staršev za sodelovanje njihovih otrok v raziskavah	12
3. 4 Vključevanje otrok v raziskave	13
3. 4. 1 Merljivost pridobljenih odgovorov in uporabljene metode	13
3. 4. 2 Udobje otrok pri izpraševanju	13
3. 4. 3 Opredelitev otrok v raziskavah	14
3. 5 Etični vidik sodelovanja otrok v raziskavah	15
3. 5. 1 Načini vključevanja otrok	15
3. 5. 2 Etična pravila raziskave	15
3. 5. 3 Vedenje raziskovalcev	16
3. 6 Sodelovanje staršev v raziskavah o otrocih in njihov vpliv na otroke	18
3. 6. 1 Vpliv staršev na otroke	18
3. 6. 2 Vodenje otrok	18
4 Opravljena raziskava	20
4. 1 Potek raziskave in razlaga rezultatov	20
4. 2 Tehtanje povezanosti podatkov, pridobljenih s strani otrok in staršev	22
5 Ugotovitve	25
6 Literatura	27
Priloge	29
Priloga A: Jaka	29
Priloga B: Jakova mati	29
Priloga C: Manja	30
Priloga Č: Manjina mati	31
Priloga D: Nejc	32
Priloga E: Nejčev ata	33
Priloga F: Teja	34
Priloga G: Tejina mama	35

Kazalo tabel:

Tabela 4.1: Izprašane osebe	20
-----------------------------	----

1 Uvod

Ljudje se dnevno srečujemo z različnimi raziskavami na raznovrstnih področjih, ki se tako ali drugače dotikajo našega življenja, nanj vplivajo. Pri vsaki raziskavi je poleg njene vsebine in njenega namena zelo pomembna ciljna populacija izprašanih oseb, koliko jih bomo vzeli v vzorec in koga bomo izpraševali, na kar vpliva sama vsebina raziskave.

Skozi diplomsko delo se bom ukvarjala s problemom, ali naj se otroke vključuje v raziskave ali ne in ali so raziskovalcem pomembnejši, koristnejši pristopi staršev k raziskavi o otrocih ali pristopi samih otrok. V sodobnih teorijah so začeli razvijati tezo, da naj bo otrok aktiven udeleženec, enakovredno vrednoten v vseh procesih, dotikajočih se njega. Otroci in mladi imajo pravico biti vključeni v odločitve, ki se jih dotikajo. Ta pravica vključuje odločitve, ki se dotikajo njih kot posameznikov kot tudi odločitve, ki imajo nanje vpliv kot del kolektiva (v Morgan in drugi 2002, 5). Vključevanje otrok in mladih v področje raziskav je relativno sodoben pojav, ki priznava, da imajo otroci v raziskavah pomemben prispevek. V preteklosti je bilo izvedenih veliko raziskav v povezavi z otroki, vendar relativno malo dejansko z njimi (Fraser in drugi 2004, 44). Vsak človek mora lastne interese zastopati sam, brez vplivanja tujih mnenj. Vprašanje pa je, ali je otrok že dovolj samostojna oseba, ki lahko brez starševskega sodelovanja nastopa v raziskavah in brani svoja stališča, ali ne. Vzporedno temu se pojavlja tudi problem, ali je starševsko sodelovanje v raziskavi o otrocih pravi korak ali nas lahko odgovori zavedejo v napačno mišljenje. Nove teorije, ki rahlo izpodrivajo starejše mišljenje o tem, da otrok ne more zaradi določenih še ne razvitih sposobnosti npr. govora, manjšega razumevanja besedišča sodelovati enakovredno in aktivno, v Sloveniji še niso tako uveljavljene. Najbolj znana raziskava, ki se nanaša na to temo, se je odvijala leta 2010, in sicer raziskava Mladi na netu, katere cilj je bil oblikovati trdno osnovo znanja in informacij o izkušnjah slovenskih otrok, mladih in staršev z uporabo online tehnologij (Mladi na netu 2010).

Pri pisanju dela sem preučila že obstoječo literaturo in s črpanjem informacij iz te literature poskušala odgovoriti na zastavljeno vprašanje: Kateri podatki v raziskavah o otrocih so resničnejši, odgovori staršev ali otrok? In kako slednjim pomagati do večjega razumevanja samih vprašanj in jih bodriti k sodelovanju ter nanje v čim manjši meri vplivati.

Da bi se otrok lahko naučil misliti in delovati sam, mora postati samostojen. Vsak otrok naj bi bil usposobljen, da se vodi sam. Biti samostojen pomeni živeti po svojih zakonih. To zahteva,

da morajo otroci spoznati svoje potrebe, da sami zase najdejo možnosti, da se izrazijo in da vodijo svoje ravnanje. Če otrok lahko sam izbere svoje področje učenja in igranja, je to že v veliki meri samostojna odločitev. Otrok bo nagnano izbral tisto, kar potrebuje zase in za svojo razvojno stopnjo. Da pa bo otrok optimalno podprt, in ne pretirano ali premalo obremenjen, potrebuje spodbudo za nadaljnje korake (Häberli - Nef 1996, 51).

Poleg proučevanja že obstoječe literature sem pripravila tudi dva manjša vprašalnika na temo Gibanje v naravi. S pomočjo teh vprašalnikov sem sama lahko pridobila manjši vpogled v to, koliko so otroci sposobni sami podajati odgovore, v kolikšni meri razumejo vprašanja, koliko starši na neki način poznajo želje, interese svojih otrok in koliko se sami odgovori, pridobljeni s strani staršev in s strani otrok, med seboj bodisi razlikujejo bodisi dopolnjujejo. V sami raziskavi sem se potrudila le-to izpeljati v smeri, ki sem jo med proučevanjem literature razbrala za dobro. Torej, poskrbela sem za udobje izprašanih oseb, prilagodila sem vprašalnike, poskrbela, da je sama tema bila primerna in ne občutljive narave, ter poskrbela, da so bili otroci v času izpraševanja ločeni od staršev, saj sem le tako lahko dobila s strani otrok odgovore, na katere starši neposredno niso mogli vplivati. V začetku pa sem seveda pridobila privoljenje staršev in otrok za sodelovanje otrok v raziskavi. Z izpeljano raziskavo sem videla, kako otroke sprejeti in gledati kot enakovredne in sposobne, da sami odgovarjajo na vprašanja in zastopajo svoje lastne interese ter želje, saj le-ti najbolj vedo, kakšno je njihovo lastno stališče.

2 Metodološki načrt

Diplomska naloga je razdeljena na dva dela:

Večji, obsežnejši, del je teoretičen, temelji na proučevanju že obstoječih del, v povezavi z izbrano temo, torej pregledu sekundarnih virov. V tem delu sem v splošnem iz preteklih teorij črpala informacije glede različnih stališč na temo otroštva in sodelovanje otrok v raziskavah, ter njihovih staršev. Tukaj sem pregledala tudi raziskavo Mladi na netu (2010), kjer sem črpala snov predvsem iz druge faze same raziskave, v tej fazi je bila opravljena obsežna in podrobna reprezentativna anketa s slovenskimi otroki in mladimi na njihovem domu. Vzporedno z otroki in mladimi je potekalo tudi anketiranje staršev. Namen obeh anket je bil odkriti vzorce vedenja, prepričanj in stališč o uporabi online tehnologij glede na različne socio demografske značilnosti. Za širši pogled je bila v drugi fazi izvedena spletna anketa med šolskimi zavodi (Mladi na netu 2010). S pomočjo te že opravljene raziskave sem lahko videla, kako so se podatki v tej raziskavi ujemali in razlikovali med starši in otroki, kje so nastale razlike. Prav tako sem pridobljene podatke koristila pri manjši raziskavi, ki sem jo izvedla tekom pisanja diplomskega dela, saj sem z njo pridobila lasten občutek, kako je, ko otroci sodelujejo v raziskavi, na kaj moram paziti, kje je potrebno zadevo prilagoditi, kako se odgovori staršev in otrok dopolnjujejo ali bodisi razlikujejo, uporabila sem znanje, pridobljeno med proučevanjem že obstoječe literature, ter potrdila določene moderne teorije v povezavi s to temo.

V drugem, krajšem delu, empiričnem, je bila izvedena tudi manjša raziskava s pomočjo krajših intervjujev, kjer sem uporabila dva vnaprej pripravljena vprašalnika na temo: Gibanje v naravi. Tukaj sem želela pridobiti vpogled iz praktičnega vidika na manjši raziskavi in sama preveriti, kolikšen delež sovpadanja in odstopanja odgovorov s strani staršev in otrok bom v tako majhni raziskavi lahko opazila. En vprašalnik je bil namenjen staršu/skrbniku (v nadaljevanju uporaba: starš) in eden njegovemu otroku. Oba vprašalnika vsebujeta po šest med seboj tesno povezanih vprašanj, namen teh vprašalnikov pa je bil dobiti vpogled, koliko se odgovori med seboj povezujejo, dopolnjujejo in koliko so si različni. Kakšne poglede imajo na izbrano temo Gibanje v naravi otroci sami, če znajo izražati svoje mnenje, prisluhniti sami sebi in kakšno je starševsko mnenje na to temo v povezavi z njihovimi otroki. Izprašane osebe so bili moji znanci, intervjuji pa niso bili daljši od 20 minut. Vse osebe sem osebno izprašala na njihovem domu in so takoj privolile v sodelovanje, za katero sem zagotovila, da bo

anonimno. V primeru več izprašanih oseb bi bila prisiljena uporabiti drugačen pristop do same raziskave. V raziskavi Mladi na netu (povzeto po Mladi na netu 2010), so to počeli takole: Anketiranje otrok je potekalo osebno, na njihovih domovih. Otroci so na domačih računalnikih samostojno izpolnjevali spletno anketo, anketar pa je za primere nedostopa do interneta ali računalnika imel s sabo prenosnik, na katerem se je nahajala anketa. Na začetku vprašalnika je bilo nekaj t. i. testnih vprašanj, ki jih je otrok rešil skupaj z anketarjem, da se je privadil na način anketiranja. Kasneje je otrok samostojno bral vprašanja in na njih odgovarjal, anketar pa je bil ves čas prisoten v istem prostoru, da je lahko v primeru nerazumevanja ali dodatnih vprašanj priskočil na pomoč. Sama sem raziskavo izpeljala v lažji obliki, s pomočjo nje pa sem pridobila izkušnjo, kaj prinese izpraševanje otrok, koliko so sposobni uporabljati že pridobljeno besedišče, koliko sami luščijo odgovore po lastni želji in koliko vplivajo nanje starši, ter koliko le-ti poznajo interese svojih otrok.

3 Pregled teoretičnih vedenj o otroštvu

3. 1 Otrok, del družbe

Otroštvo je obdobje v našem življenju, ki je nekaterim prijetno, drugim mogoče malo manj. Dobo otroštva štejemo do 14. leta starosti, nato izraz otrok zamenja beseda mladostnik (Pozvek 2009, 3). Skozi čas, določena obdobja, se situacija za otroke v njihovem življenju spreminja. Mnogi otroci danes odraščajo v nepopolnih družinah in so odgovorni sami sebi. Ne smejo piti vode iz vodovodne pipe, ker vsebuje preveč nitratov. Ne smejo nesti v usta kepice snega, ker je umazan. Na nekaterih območjih ne smejo niti na sonce, ker je v ozračju preveč ozona. Današnji otroci so vse bolj pod vplivom stresa, večinoma nimajo niti toliko svobode ne časa, da bi bolni neobremenjeno obležali v postelji, premagali bolezen po naravni poti, brez močnih zdravil, ki naj bi skrajšala potek bolezni. Vse mora potekati hitro, hitro (v Häberli - Nef 1996, 16). Vedno so in bodo otroci del družbe, ampak njihove pravice zelo variirajo. Biti del družbe kot pasivni udeleženec ni nujno dobro. Vsak posameznik ima pravico, da izraža svoje lastno mnenje in želje. Konvencija o otrokovih pravicah priznava, da se vsak otrok rodi z osnovnimi svoboščinami in enakimi pravicami kot vsi ljudje – s civilnimi, političnimi, z ekonomskimi, s socialnimi ter kulturnimi. Izključenost iz družbe iz kakršnega koli razloga je zanikanje otrokovih pravic (Unicef 2004, 7). Otroška razumevanja njihovega sveta so edinstvena in pomembna, vendar še vedno njihovi glasovi v pomembnih debatah v vsakdanjem življenju v veliki meri manjkajo. Sociologija otroštva ponovno obravnava otroštvo kot hkrati živečo izkušnjo in socialni konstrukt (Duckett in drugi 2008, 94). Otroci so vključeni v družbo in le-ta močno vpliva nanje. S spreminjanjem časovnih obdobj v družbi se spreminjajo tudi značaji otrok, njihova vzgoja in številne ostale lastnosti. Otroci nove dobe so tisti otroci, ki se rojevajo v času velike transformacije. Na svet prihajajo kot izjemno talentirana bitja, posebna, unikatna in vsekakor zelo zanimiva. So nenavadni, vendar le v toliko, da enostavno niso in ne morejo biti nikakor del družbe, ki verjame v to, da je žrtev svojega življenja. Ti otroci so namreč že od malega izjemno intuitivni in tako jim njihovo lastno notranje vodstvo govori, v kateri smeri naj bi si oblikovali in ustvarili svoje življenje. In saj veste – ko sledimo svoji intuiciji, potem vse v našem življenju pride na svoje mesto. Ti otroci se tega zavedajo in nekje v sebi vedo, s kakšnim namenom so prišli na svet. Kar potrebujejo, je vodstvo starejših, ki temelji na modrosti in razumevanju. Le tako bodo sedaj še najmlajši kmalu ustvarjali drugačen svet (Melinc 2011). V raziskavah, kjer želimo v

sodelovanje povabiti otroka, moramo prisluhniti otrokom v polni meri in jih opazovati. Otroci morajo razviti različne spretnosti, da se jim omogoči izpopolniti njihov posamezni potencial. Kot del svojega stališča bomo morali identificirati stopnjo, ki jo je otrok dosegel, zato da lahko proizvede izkušnje za bodrilni proces. Področje, ki se študentom velikokrat zdi težavno, je kognitivno ali intelektualno področje (Sharman in drugi 2007, 12). Otroci potrebujejo svobodo, da se izražajo, se počutijo vredne in sprejete. Svoboda je postopen proces. Je pot vodenja in popuščanja vse do polnoletnosti. Občutek svobode pri otroku je prepričanje: *Jaz sem, jaz zmorem in ljubljen bom*. Občutek svobode se porodi iz občutka varnosti. Svoboda potrebuje veliko prostora, z razvojem zmeraj več, ampak ne brez občutka odgovornosti (Häberli - Nef 1996, 121).

3. 2 Pravica otrok v participaciji v procesih okolja, nanašajoč se nanje

Otroci so sestavni del družbe in imajo pravico v njej sodelovati aktivno, saj le-ta s svojim delovanjem vpliva na njihova življenja. Člen 12 govori o tem, da imajo otroci pravico izražati svoje mnenje in da jim odrasli morajo prisluhniti ter jih upoštevati. (povzeto po Unicef 2004, 8). Takoj ko so otroci sposobni za sporazumevanje in sodelovanje pri odločitvah, ki vplivajo nanje, je treba otroke spodbujati, da izrazijo svoje poglede, postavljajo vprašanja in razpravljajo o svojih zdravstvenih skrbih (Balen in drugi 2006, 31). Otroci so enakovredni člani družbe, zato je morajo izražati svoje mnenje in tega je treba vselej upoštevati. Odrasli, tako starši ali šola, guvernerji/učitelji, ki opravljajo starševske odgovornosti, lahko vplivajo na pravico otrok, da so slišani in podajo svoje stališče o zadevah, ki jih neposredno zadevajo in da so aktivni državljani, ki lahko izbirajo in ukrepajo neodvisno od starejših (Balen in drugi 2006, 35).

3. 2. 1 Metodološki premiki

Mayall (1996) opredeljuje tri metodološke premike, potrebne za lociranje središčne točke otrok v raziskavi:

1. Da se jih upošteva kot pristojne in refleksivne pri poročanju o svojih lastnih izkušnjah.
2. Dajmo jim glas in upoštevajmo, kar nam povedo.

3. Delovanje za njih in ne nad njimi, v poteh, ki vodijo do izboljšav v njihovem družbenemu svetu (v Balen in drugi 2006, 43).

3. 2. 2 Sedanji pogledi

Postopno prehaja v veljavo, da so otroci aktivni akterji na vseh področjih, ki zadevajo njih: sodelovanje v raziskavah, bodrenje k učnim procesom ... Otrokovo aktivno sodelovanje v procesu učenja je že dolgo osrednja tema v postopnem izobraževanju ... v zadnjih petnajstih letih je bil poudarek na otrocih kot socialnih in političnih udeležencih, ki imajo pravice v procesu odločanja na različnih ravneh, zelo velik (Clark 2010, 8). Sodobna sociologija otroštva se odlikuje po dveh osrednjih idejah. Prva je, da je otroštvo družbeni konstrukt. Zgodovinske in medkulturne študije so pokazale, da je »narava« otroštva zelo spremenljiva glede na družbeni kontekst in da je otroštvo v znanstveni družbi definirano in ustvarjeno. Biološki procesi v odraščanju in staranju so resnični: starševstvo in pomen teh sprememb je strukturirano in posredovano iz družbe in kulture. Drugo je vedno večje priznavanje v družbi, psihologiji in antropologiji, da otroci morajo biti videni kot družbeni akterji z lastno pravico. Pomanjkanje aktivne prisotnosti v družbi je posledica aktivnega pomanjkanja prisotnosti otrok v teoriji (Maynard in Thomas 2004, 79–80). Najbolj tradicionalen in še vedno zelo skupen pristop je bil videnje otroka kot predmeta, na katerega vplivajo, delujejo ostali, ne pa kot predmet, ki aktivno deluje v svetu. Ta pristop bolj ali manj zanemara razumevanje otrok kot družbenih oseb samih po sebi. Temelji na predpostavki o odvisnosti otrok. Njihovo življenje in blaginjo so zato raziskali iz perspektive odraslih s pridobivanjem računov od staršev, učiteljev in ostalih sodelujočih v oskrbi otroka. Če so starši pogosto pokroviteljski, če želijo zaščititi otroke, ki so načeloma nesposobna in ranljiva bitja, to ponazarjajo raziskave, kjer so raziskovalci nezaupljivi, sumljivi do otrokove zanesljivosti in dvomljivi do njegove sposobnosti za dajanje in sprejemanje informacij o dejstvih. Otroci so zaznani kot nesposobni, potemtakem naj ne bi razumeli ideje raziskave, nimajo sposobnosti, da soglašajo ali imajo glas v nameri, izvajanju in razlagi (Christensen in Prout 2002, 480). Veliko besedil iz preteklosti ni imelo v kazalu vnosa za otroštvo, v primeru, da so ga imeli, je bilo le-to preprosto sklicevanje na »družine« ali »izobraževanje«, kar se je začelo spreminjati, vendar le počasi. Redko najdemo knjigo splošne sociologije s poglavjem o otroštvu. Vprašanja o socialnih strukturah in socialnem procesu niso bila vzpostavljena posebej v odnosu z otroštvom; vprašanje o socialnih odnosih, avtoriteti in moči niso bila povezana z odnosom

otrok in odrasel človek v družbenih kategorijah, kot so razredi, etika, pripadnost, spol, ni le-teh razširil na vključevanje otroštva (Maynard in Thomas 2004, 76).

3. 3. 3 Soglasje staršev za sodelovanje njihovih otrok v raziskavah

Posameznik, ki aktivno sodeluje v določeni raziskavi, mora v sodelovanje privoliti. Pri otrocih je za sodelovanje v raziskavi potrebno tudi soglasje staršev oziroma skrbnikov. V samih raziskavah o otrocih, kjer sodelujejo otroci aktivno, se lahko pojavljajo številni problemi. Raziskovalci, ki imajo željo, da vključijo tudi otroke, ki še niso dovolj stari, da bi sami odločali o svojem sodelovanju, morajo pridobiti soglasje vsaj ene osebe, ki nosi starševsko odgovornost za otroka. V odsotnosti sodne odločbe o nasprotnem pravo priznava, da ima vsak od staršev enako moč, da soglaša (Fraser in drugi 2004, 47). Starši oziroma skrbniki imajo ogromen vpliv nad otroki, saj jih vodijo, učijo in pomagajo k razumevanju določenih zadev ter podpirajo in usmerjajo pri odločitvah, da se samostojno in pravilno ter po lastni vesti kasneje izražajo sami.

Po besedah Häberli - Nef (1996) vidimo, da podpiranje otrok v svobodomiselnem razvoju k samostojnosti izhaja iz naslednjega:

- otroku zaupam, da misli zase in zna odločati, če mu to omogočimo po drobnih korakih;
- otrok se razvija in uči s pomočjo drugih ljudi, s tem da ima opraviti z različnimi snovmi, z opazovanjem in lastnimi izkušnjami, s soljudmi in okoljem;
- otrok se uči sebe stvarno oceniti;
- otrok razvija samodisciplino in prevzame odgovornost za svoja dejanja;
- otrok razvija sebe in se uči po lastnem tempu in s sredstvi, ki jih izbere sam;
- otrok najbolje odkrije sebe v vzdušju zaupanja, poštenosti in priznavanja;
- otrok mora kot celovita osebnost z najrazličnejšimi odtenki najti priznanja vredno mesto v svoji okolici;
- otrok potrebuje možnost za identifikacijo, pomoč pri orientaciji in trdnost v svojem okolju;
- za otoka so v prvi vrsti odgovorni starši, potem pa tudi vsa družba (Häberli - Nef 1996, 79-80).

3. 4 Vključevanje otrok v raziskave

Otrok mora biti kot aktivni udeleženec v raziskavi podprt s prilagojenimi metodami raziskav in s spoštljivim odnosom do njegovega mnenja.

3. 4. 1 Merljivost pridobljenih odgovorov in uporabljene metode

Raziskovalci so pri ocenjevanju otrokovih pogledov na raziskovalne procese upoštevali različna merila. Eno merilo je znesek ali popolnost odgovorov na vprašanja ali navodila. Na tej podlagi je več piscev sklenilo, da mladi ljudje razkrijejo tako veliko ali raje več o vedenju v računalniških odgovorih, kot to počnejo v vprašalnikih s pisanjem odgovorov, »svinčnik in papir«, in »iz oči v oči intervjujih« (Hill 2006, 72–74). Pri vključitvi otrok v aktivno sodelovanje v raziskavah so bistvenega pomena izbrane metode. Kako pristopiti do otroka, da mu ne škodiš in da lahko v čim večji meri razume vprašanje in kasneje nanj odgovori. Zelo učinkovite so vizualne in pisne metode. Ena od glavnih prednosti uporabe vizualnih in pisnih metod je lahko ta, da zmanjša probleme neenakega razmerja moči med odraslim raziskovalcem in otrokom kot udeležencem, kjer se lahko otrok čuti pod pritiskom, da odgovori relativno hitro v »pravilni« obliki (Punch 2002, 336). Teže je vključiti otroke v raziskavo z vizualnimi in pisnimi metodami, kadar govorimo o večji skupini otrok. Težave z uporabo vizualnih in pisnih metod, še posebej v skupini z veliko otroki, je, da je velika količina podatkov pridobljena v istem času, kar pomeni, da je težko razpravljati o vseh vprašanjih v dodatnih podrobnostih. Dobro je, če je mogoče, da se otroka zaprosi, da opiše in razlaga vsako risbo, fotografijo in diagram bodisi v pisni ali ustni obliki, vendar to ni vedno izvedljivo (Punch 2002, 337).

3. 4. 2 Udobje otrok pri izpraševanju

Otrokom je treba pustiti, da si lahko izborijo svoj prostor, ne glede na področje v življenju. Tudi pri samih raziskavah je prostor zelo pomemben. Potrebno je, da se otrok počuti udobno in varno. Predpostavlja se, da je tako pomembno upoštevati kontekst in odločitve raziskave

tako pri otrocih kot pri starših. Vendar je treba priznati, da je veliko raziskovalnih okolij, kjer je prostor za odrasle, otroci pa imajo manjše možnosti. Prostor odraslih dominirajo v družbi, zato je težko najti prostor za otroke, v katerem se lahko izvajajo raziskave. Na primer šolsko okolje je prostor za otroke, da se učijo, vendar je organizirano in kontrolirano s strani odraslih, učiteljev. Raziskava v šoli bi morala upoštevati, da lahko otroci občutijo pritisk, da podajo »pravilen« odgovor na raziskovalno vprašanje. Odrasli raziskovalci morajo pomiriti otroke, da ne obstaja pravilen ali napačen odgovor. Udeleženec, ki opazuje otroke v njihovem prostoru, jim lahko omogoči, da se počutijo bolj udobno (Grover 2004, 82). Če je otroku neudobno, je treba nemudoma poskrbeti, da se sama raziskava obrne v drugo smer, naredi premor ali pa se raziskava celo prekine. V že omenjeni raziskavi iz leta 2010, Mladi na netu, so bili otroci na začetku seznanjeni s tem, da lahko anketiranje prekinajo, kadarkoli želijo, da lahko preskočijo katerokoli vprašanje, ponujeni pa so jim bili tudi odgovori »ne vem« ali »se ne spomnim«. Anketar je otroke na opcije odgovorov »ne vem« in preskoka vprašanj spomnil tudi med samim anketiranjem v primeru, da je situacija to zahtevala (Mladi na netu 2010).

3. 4. 3 Opredelitev otrok v raziskavah

Christensen in Prout (2002) izrišeta štiri načine, kako so otroci in otroštva opredeljeni v raziskavah: otrok kot objekt, otrok kot predmet, otrok kot socialni igralec in otrok kot udeleženec/so-raziskovalec. Prvi od teh raziskovalnih pristopov vidi otroke in mlade ljudi kot objekte, ki delujejo pod vplivi drugih raje kot socialni igralci v svojem lastnem »prav«. Iz te perspektive so otroci in mladi ljudje videti kot odvisni, neprimerni in nesposobni delati pravilno z informacijami (Christensen in Prout 2002, 480). Oni morajo biti »zaščiteni«, oskrbljeni s strani odraslih, ki prevzamejo vlogo razlagalcev njihovih perspektiv, njihovih življenj (Fraser in drugi 2004, 85).

Raziskovalci morajo razviti načine vključevanja otrok v široko paleto različnih okoliščin, vključno s tistimi s posebnimi potrebami in invalidi, da bi dobili kakovostne informacije, ki sicer niso na voljo (Fraser in drugi 2004, 45).

3. 5 Etični vidik sodelovanja otrok v raziskavah

3. 5. 1 Načini vključevanja otrok

Otroci so že dolgo predmet raziskav, vendar se narava njihovega vključevanja spreminja skozi to, kako na otroštvo gleda družba. Kot rezultat teoretičnega razvoja v študiji otroštva so otroci manj verjetno gledani kot objekti za preiskavo in ne kot aktivni udeleženci v raziskovalnem procesu (Powell in Smith 2009, 124). Raziskave so nujno potrebne pri ugoditvi človekovih potreb, vendar se le-te tekom izkušenj spreminjajo in izboljšujejo. Uporabno izhodišče pri razpravi o etičnosti v raziskavi, ki vključuje otroke, je morda osredotočenost na bolj splošno vrednost raziskave do človeške rase. Vse preveč preprosto je, da se osredotočimo na grobst napak iz preteklosti in da se ne ustavimo na pozitivnosti, čeprav le za kratko. Beauchamp in Walters (1989) nas opominjata na primer, da vsi mi, ki smo danes živi, dolgujemo kvaliteto našega življenja našim prednikom, ki so bili pripravljene sodelovati v raziskavah (Greig in Taylor 1999, 165).

Otroci so del našega življenja in imajo ravno tako pravico aktivno sodelovati v zadevah, ki se jih dotikajo in nanje vplivajo. Etični pogledi nam razkrivajo, kako jih vključiti in jim prilagoditi raziskavo do mere razumevanja.

3. 5. 2 Etična pravila raziskave

Pomembno merilo za etično odobritev v večini raziskav je privolitev. Toda s perspektive otroškega dostopa do sodelovanja v raziskavah je ključno vprašanje, kdo naj bo obveščen, koga obvestiti in kdo naj daje soglasje (Powell in Smith 2009, 135). V raziskavi Mladi na netu (2010) je anketar ob prihodu na dom starše pozval k sodelovanju. Pri tem je uporabil obrazec informiranega soglasja za sodelovanje (v prilogi), ki je vseboval krajši opis namena in načina raziskave. Ker je bila raziskava zastavljena tako, da so sodelovali tako starši kot njihovi otroci, je v obrazcu eden od staršev najprej označil, ali sam želi sodelovati ali ne, nato pa še, ali dovoli, da anketar k sodelovanju povabi otroka. Svojo odločitev je potrdil s podpisom obrazca. Če ni dovolil, da se k sodelovanju povabi otroka, je anketar to spoštoval (Mladi na netu 2010).

Etiki učijo (povzeto po Fraser in drugi 2004), da so pravila za etične raziskave, ki temeljijo na treh glavnih načinih razmišljanja o tem, kaj je dobra raziskava, naslednja:

- Načela, ki zadevajo spoštovanje in pravico delati »dobre« raziskave, ker je prav, da je vedno treba spoštovati otroke kot občutljive, pri čemer moramo biti pravični, in vire moramo uporabiti v učinkovito smer.
- Pravice raziskovalne baze vključujejo tudi spoštovanje otrokovih pravic in so bile navedene pod »3 Ps« za zagotavljanje osnovnih potreb (najboljša razpoložljiva zdravstvena oskrba, izobraževanje), zaščita (pred poškodbami, zlorabo, zanemarjenjem, diskriminacijo in sodelovanjem). Pravice participacije, ki so bistvenega pomena pri etičnih raziskavah, vključujejo otroke, ki so dobro obveščeni in ki imajo svoje lastne poglede biti slišani in spoštovani s strani odraslih. Pravica osnovne etične raziskave skuša prisluhniti otrokom in njihovim pogledom o tem, kaj je »dobra« raziskava, raje kot da se zanaša povsem na principe in vrednote odraslih.
- Najboljši rezultati, osnovani na etičnem pomenu, se ukvarjajo s tem, kako preprečiti ali zmanjšati škodo in stroške in kako spodbujati koristi. Na primer, raziskave ocenjujejo koristi in težave za otroke in učitelje, ki uporabljajo nov sistem branja, v primerjavi s skupinami, ki uporabljajo starejše sheme, in bodo rezultate kot koristne lahko uporabljali v prihodnosti (Fraser in drugi 2004, 98).

Študija, opravljena s strani raziskovalk Powell in Smith v letu 2009, kaže, da so etične in metodološke odločitve, ustvarjene s strani raziskovalcev, vplivale na sodelovanje otrok v raziskavah. Nekatere metode so spoštljive, naznanjajo moč različno in odražajo raznolikost raziskovalnih tem, ciljev in kontekstov. Splošna središčnost otroške perspektive bi morala voditi raziskovalce pri njihovem delu (Powell in Smith 2009, 138).

3. 5. 3 Vedenje raziskovalcev

Pomembno za raziskovalce je, da so dobri v komunikaciji in da so sposobni vzpostaviti odnose, še posebej, kadar je tema raziskave občutljive narave. Tisti, ki delajo profesionalno z

otroki, ki veljajo še za posebej ranljive, se morajo še bolj zavedati otrokove pristojnosti in njihove pravice do participacije (Powell in Smith 2009, 139). V raziskavi Mladi na netu (2010) je razvidno, da so upoštevali občutljivost teme in poskrbeli, da so vključili otroke na primeren način. Uporabili so anketni vprašalnik, ki je pokrival različne tematike, med drugim je vključeval tudi sklopa vprašanj o spolnih in nasilnih vsebinah na spletu. Sklopa sta bila namenjena le otrokom, starejšim od 11 let. Najmlajše, 8 do 10 let, o izkušnjah s takšnimi vsebinami na spletu niso vprašali, da ne bi z vprašanji povzročili obujanja spominov na slabe izkušnje s tovrstnimi vsebinami – za najmlajše je bila takšna izkušnja najverjetneje bolj neprijetna kot za starejše otroke (Mladi na netu 2010). Etična vprašanja o tem, kako voditi raziskavo, so globoko povezana s kontekstom družbene teorije. V povezavi s tem je moč opaziti, da so po dolgem obdobju etična vprašanja pred kratkim pričela prevzemati bolj središčno mesto v socialni teoriji. Verjetno sta razdeljenost socialnih kultur in upad krovnih in političnih sistemov prisiljena ponovno proučiti etično stran družbenega življenja. Okviri za presojanje moralnega statusa socialnega ukrepanja so vznemirili izrazito višjo raven individualizirane zavesti (Christensen in Prout 2002, 478).

3. 6 Sodelovanje staršev v raziskavah o otrocih in njihov vpliv na otroke

3. 6. 1 Vpliv staršev na otroke

Otroci ob vzgoji svojih staršev oziroma skrbnikov črpajo od njih informacije in pogosto kopirajo navade. Kolikšen vpliv imajo starši na svojega otroka in koliko so otroci sposobni sami zagovarjati svoja stališča ter jih seveda sprva oblikovati, je vprašanje, na katerega teže najdemo odgovor. Da bi si otrok lahko izoblikoval svobodno in neodvisno mnenje, potrebuje informacije, da bo spoznal soodvisnost stvari in procesov in si sam ustvaril svojo podobo. Žal je otrok pogosto tako zasut s podobami, da si komaj more ustvariti lastno predstavo (Häberli - Nef 1996, 57). Vsekakor so sposobnosti odraslega človeka in otroka, ki šele spoznava svoje okolje, v komunikaciji različne. Obstajajo neke naravne razlike pri otrocih, le-te jih delajo različne od odraslih: lahko imajo omejeno in različno rabo besedišča in razumevanja besed, relativno manj izkušenj s svetom in lahko imajo manjši razpon pozornosti. Težko je ne sprejeti, da raziskava s petletno osebo ni povsem enaka raziskavi s šestnajstletno osebo.

3. 6. 2 Vodenje otrok

Čeprav lahko razvojni argumenti predstavljajo nekatere različnosti med mlajšim in starejšim otrokom, morajo biti takšni argumenti gledani kritično. Še zlasti je treba priznati, da razvojni model otroka ni splošen, temveč je družbeno in kulturno specifičen (Punch 2002, 324). Otrok naj bo voden, vendar ne podrejen. V vsaki državi vladajo značilne razmere, v katerih se rodi otrok. Zaznamuje ga zemljepisni in podnebni položaj, kulturno, versko ali politično okolje. In na njegov razvoj zelo vplivajo družbeno najbližje okolje, družina, starši in življenjske razmere (Häberli - Nef 1996, 12). Dobro je, da se otroku pomaga, ampak v čim večji meri na ta način, da nanj nimamo prevelikega vpliva. Prout in James (1990, 29) opozarjata, da »družbene vede niso nevtralni komentarji na otroštvo, ampak aktivni faktorji v konstrukciji in rekonstrukciji«: treba je ponuditi otroku možnost, da definira samega sebe preko sodelovanja v raziskovalnem prizadevanju, kar je bolje, kot da definira sebe izključno zaradi interesov odraslih, predsodkov in dnevnih redov. To, kar je potrjeno, bi bilo treba razumeti kot še en vidik splošnega gibanja za priznavanja otrokovih pravic. Takšen pristop ima potencial, da vodi do socialne politike, ki

bolj natančno in sočutno odseva skrb za otroke. To je primer, od kar socialni politiki vse bolj uspešno racionalizirajo svoje odločitve in prednostne naloge s sklicevanjem na podatke s socialnega področja znanosti (Grover 2004, 328). Na svetu je za otroka sprva tako, kot če bi pristali na kakšnem tujem planetu. In zato so hvaležni, če jih kdo usmeri, jim pomaga, da se počasi znajdejo v tem svetu in ga dojamejo. Starši, ki nenehno vso pozornost posvečajo otrokom, tvegajo, da jih bodo s svobodo povsem preobremenili. Nasprotno drugi otroci, za katere se nihče ne zmeni, ne poznajo nobenih struktur. Za oboje je vsakdanjik težak in tudi poznejše življenje ni lahko (Häberli - Nef 1996, 118).

4 Opravljena raziskava

4.1 Potek raziskave in razlaga rezultatov

V času pisanja diplomske naloge sem pripravila tudi dva vprašalnika, ki sem ju kasneje uporabila pri izpraševanju osmih oseb (glej Tabelo 4.1), bodisi mame ali očeta in po enega od otrok v družini. Krajša raziskava mi je pomagala v manjšem odstotku na zelo majhnem vzorcu ugotoviti, kolikšen delež odgovorov se v primerjavi starša in otroka že v tem primeru dopolnjuje in koliko izstopa. Poleg tega sem lahko v manjši meri ocenila, koliko otroci resnično sami odgovarjajo in koliko navajajo podatke, pridobljene s strani staršev. Ugotovila sem tudi, da otroci vedo, kaj želijo, četudi tega še ne znajo povsem izraziti. In le oni vedo, kakšne interese imajo, kljub temu da jim starši dnevno sledijo.

Tabela 4.1: Izprašane osebe

Oseba	Spol	Vloga	Leto rojstva	Kraj bivanja
Jaka	Moški	Sin	1997	podeželje
Jakova mati	Ženska	Mati	1974	podeželje
Manja	Ženska	Hči	2003	podeželje
Manjina mati	Ženska	Mati	1980	podeželje
Nejc	Moški	Sin	1998	podeželje
Nejčev oče	Moški	Oče	1971	podeželje
Teja	Ženska	Hči	2000	podeželje
Tejina mati	Ženska	Mati	1976	podeželje

Prvi vprašalnik je vseboval vprašanja, namenjena otrokom, drugi pa vprašanja, namenjena staršem. Vprašanja so se med sabo močno povezovala, saj sem s pomočjo teh vprašalnikov želela pridobiti vpogled, kolikšen delež odgovorov otroka in starša se med seboj usklajuje in kolikšen delež odgovor se med seboj razlikuje. Vprašalnika sta vsebovala po šest vprašanj, pogovori z izprašanimi osebami pa niso trajali dlje od 20 minut. V izpraševanje sem vključila dve deklici in dva fantka ter tri matere in enega očeta. Vse osebe sem poznala že od prej, tako da jim sodelovanje v raziskavi ni predstavljalo nobenega problema. Pogovore sem zaradi varnosti pred izgubo določenih informacij na njihovo privolitev posnela. Poskrbela sem, da je bil otrok v času izpraševanja v ločeni sobi od staršev, saj sem menila, da bi lahko njihova

prisotnost vplivala na same odgovore otrok. Tema, ki sem si jo izbrala za izpraševanje, je bila povsem splošna, in sicer: Gibanje v naravi. Prvo vprašanje je vsebovalo povpraševanje o splošnem mnenju samega otroka o gibanju v naravi in tudi starše sem poprosila, da mi povedo kaj o gibanju svojega otroka v naravi. Na vprašanje so mi odgovarjali tekoče, nisem opazila nobenih nerazumevanj vprašanj, odgovori so bili povprečno dolgi in povsem razumljivi. Pri tem vprašanju so mi vsi, tako starši kot otroci, navajali, da se radi gibajo v naravi in malce natančneje obrazložili, kje točno so radi. Eden od staršev mi je navedel, da tako ali tako živijo na vasi in so obkroženi z naravo, posledično naj bi jim bilo gibanje po naravi povsem samoumevno. Odgovor očeta osebe Nejc: *Mislim, da je kr dost povezan z naravo. Sej pa tk živimo na vasi (smeh). Sam po gozdu še bolj redko hodi, tu pa tam gredo s kolegi malo. Zlo rad je kr tule pred bloku z njimi. Drugač gremo pa tut mi kam, če je cajt.* Kasneje je sledilo vprašanje, če se sploh radi gibajo v naravi, to vprašanje je bilo namenjeno tako samemu otroku kot tudi staršu. Tudi tu so bili odgovori v večini povezani. Vsi so odgovarjali, da imajo naravo dokaj radi. Da jim ustreza, da so aktivni izven bivalnih prostorov. Ena od mater je za svojo hčer odgovorila: *Ja ja. Ogromno. Če je lepo vreme večino časa preživi v zune.. Računalnik pa televizijo moram tu pa tam malo omejiti. Sicer pa tut sama hoče bit v zune.* Opazila sem, da starši in otroci radi izkoristijo prednosti bivanja na podeželju ali bližine podeželja in aktivnosti, ki jih le-to nudi. Pri tretjem vprašanju sem otroke povprašala, kdo jih največ spodbuja pri aktivnostih v naravi, oziroma kako se sami lotijo tega. Starše pa sem prosila, da mi povedo tudi oni svoje mnenje, kdo njihove otroke največ spodbuja k aktivnostim v naravi in kako se njihov otrok te aktivnosti sam loti. Otroci so v večini odgovarjali, da se sami odpravijo na potep po naravi, ali v pa v kakšni drugačni obliki izkoristijo prednosti narave, medtem ko so nekateri starši dejali, da morajo tu pa tam tudi sami popaziti, da njihov otrok le ni preveč pred televizorjem ali računalnikom, da pa drugače z veseljem tudi sami otroci izrazijo željo po gibanju v naravi. Teja mi je zaupala, da se velikokrat sama organizira, kako bo preživela popoldan in da ima rada zunanje aktivnosti: *Sama grem. K se men lubi. Popoudne po šoli pa sm kr do večera u zune. Razn, če ni fajno vreme. Pol mi je pa notr dougcajt. Pa babici dost pomagam na vrtu.* Kasneje je sledilo vprašanje o tem, kako starši sodelujejo pri aktivnostih svojih otrok v naravi in prav tako me je zanimalo, kaj menijo sami otroci o sodelovanju njihovih staršev v aktivnostih, ki si jih želi otrok. Tu so otroci večinoma dejali, da se starši trudijo biti aktivni, sami starši so tudi dejali, da želijo sodelovati pri aktivnosti otrok, vendar so zaradi službe in ostalega dela včasih prisiljeni to sodelovanje izpustiti. Ko imajo čas, prisluhnejo tudi otrokom, kaj bi ti želeli početi. Mati najmlajše udeleženke Manje je dejala: *Skoraj vsak dan gremo na sprehod s*

psičko. Kolesarmo rade in rolamo. Kadar sta pri atiju pa radi z lokom streljata in podobno. Manja je že čisto navdušena. Punce si pa vzamemo večkrat čas zase in odidemo kam. Obe sta včlanjeni k skavtom, tam ju js spremljam ogromno pa rada tut sama sodelujem. Pri raziskavi sem prosila tudi, da mi povedo kaj o družinskem dopustu, če so le-ti pogosti, in primer kakšnega dopusta. Preko odgovorov sem dobila vtis, da se starši trudijo omogočiti svojim otrokom čim več razburljivosti in raznolikosti na dopustu, vendar jih omejujejo službe in sami stroški izletov. Tega se očitno zavedajo tudi otroci, da so določene stalne obremenitve v življenju, za kar se moramo tu pa tam čemu tudi odreči, saj so odgovarjali pritrnilno o izvajanju samih dopustov, ampak pri pogostosti so omenili tudi, da vedno pa le ne morejo na dopust. Odgovor otroka Nejca ponazori to dejstvo: *Ja predlani smo šli smučat pozimi, tist je blo fajn. Vsak dan sm biu tak zmatran. Skoz smo okol lazli. Bli smo pa nik v Avstriji, sam zdele ne bi vedu, ki točno. Drugač pa redko hodmo, k mami ma skoz šiht pa tmalo, ati pa tut ne more vse plačat, sam še bomo šli, verjetno še lec.* Pri zadnjem vprašanju sem želela izvedeti kaj več o samem zaupanju staršev do otrok in odobravanju njihovih želja. Zanimalo me je, če lahko otroci počnejo tisto, kar želijo v naravi, na način, ki si ga sami zamislijo in v sodelovanju oseb, živali, ki jih želijo imeti ob sebi. Tudi pri tem vprašanju posebnih nihanj med odgovori ni bilo, večinoma zadeve odobravajo, vendar z določenimi manjšimi omejitvami in pravili, ki ustrezajo tako staršem kot tudi otrokom, ali pa so se slednji z njimi enostavno sprijaznili. Jaka mi je povedal: *Ja ljeh. Sam da js tak nimam psa. Klemen ga pa ma. Sam je tak velik pa kr laja skoz. Js ga ne bi meu. Js bi meu kačo. Tako velko. Sam ne smem.* Torej, da lahko sam gospodari s svojimi aktivnostmi, vendar je omejen pri izbiri domače živali, saj mu v tem primeru ne dovoljujejo imeti zelene živali. Prav tako sem opazila, da v mojem vzorcu izprašanih oseb otroci navajajo željo po domači živali, ki pa staršem, domnevam po odgovorih, pomeni prej obremenitev kot sprostitev.

4. 2 Tehtanje povezanosti podatkov, pridobljenih s strani otrok in staršev

V manjši raziskavi, ki sem jo s pomočjo dveh vprašalnikov izpeljala med majhno skupinico izbranih izprašanih oseb, nisem ugotovila kakšnih večjih odstopanj pri samih odgovorih. Opazila sem, da bi otroci, sodeč po njihovih izjavah, radi sprejeli medse kakšno domačo žival, ki pa je trenutno zaradi odločitve staršev ne morejo imeti. Ob zadnjem vprašanju, ki je bilo: *Ti starša/vzgojitelja dovolita, da greš na zeleno gibanje (kolesarjenje, sprehod ...) po naravi v*

družbi prijateljev, družinskega psa, kakor si sam/a zaželiš, morebiti s kolesom, skirojem, so mi otroci v večini odgovarjali, da lahko počnejo, kar jim srce poželi, določeni pa so omenili tudi, da v splošnem lahko izkoristijo prosti čas, kot sami želijo, ne smejo pa imeti zelenega hišnega ljubljénčka. Odgovor otroka z imenom Nejc je bil: *Hmm. Drugač lah delam kr mi paše, sam psa bi rad meu pa ne smem. Ga ma en kolega pa gremo z njegovmu mal na sprehod kak. Pa k je bl temno pa to al pa hladno mi rečeta, da nej grem not ral pa ke. Drugač pa ne.* Pri izbranih izprašanih osebah sem ugotovila, da drug drugemu precej zaupajo. Torej starši in otroci si dovolijo izražati svoje mnenje in starši, vsaj po raziskavi, sprejemajo otrokovo mnenje. Vsekakor pa imajo starši na svoje otroke z načinom vzgoje dobršno mero vpliva in v začetnem razvoju otroka veliko prispevajo k oblikovanju mnenj pri svojih otrocih, če to želijo ali ne. Vzgajati s sodelovanjem pomeni: iti po skupni poti, na kateri mora odrasli vodnik prevzeti deloma vodilne in deloma popuščevalne naloge; z neomajno odgovornostjo in možnostjo posvetovati se z otrokom, ki ga resno sprejemamo kot partnerja (Häberli - Nef 1996, 72). Odgovori v moji raziskavi s strani staršev in otrok so kazali dobršno mero povezanosti, izstopal mi je primer otroka Jaka, ki je dejal na vprašanje: Od kje črpaš spodbude (starši, prijatelji) za gibanje v naravi in kako se sam/a lotiš tega, naslednje: *Sam grem vn. Če pride Laura sva pa tk skoz u zune. K je blo vroče smo meli bazen u zune. Pol smo se pa skoz kopali pa špricali. Enkrat sva z Lauro kr mrzlo vodo zavn dolila, pa sta Nejc pa Aljaž tako delala, k ju je tk zeblo (smeh).* Njegova mama je na podobno vprašanje, kdo njenega otroka največ spodbuja k gibanju v naravi in kako se sam tega loti, odgovorila: *Jaka bl midva s Boštjanom, k sam (smeh), bi kr za televiziji obstau, al pa bi igrce špilo na računalniku. Sm mogla prepovedat zdej računalnik. Če pridejo otroc od brata al pa sestre od moža pol se že spravjo ven.* Tu sem opazila, da je otrok zase dejal, da se lahko sam pripravi do »miganja« v naravi, oziroma, da se sam spodbudi in odide v naravo, medtem ko je njegova mati dejala, da morata za to poskrbeti ona in mož, saj ima otrok raje računalnik kot pa gibanje. Ostalih posebnosti v času raziskave nisem zasledila. Otroci kot tudi starši so mi odgovarjali jasno in tekoče. Bili so v ločenih prostorih pri samem izpraševanju, tako da v tistem trenutku niso mogli vplivati drug na drugega. Prav tako sem poskrbela, da je bilo vsem izprašanim osebam predvsem udobno, saj je udobje eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na sproščenost in odprtost izprašane osebe ter njeno voljo do sodelovanja, zato sem v lastni manjši raziskavi poskrbela za to, da jim je bilo kar se da udobno. Opazila sem, da je v sodobnem času pravica otrok do izražanja lastnega mnenja močnejša, kot sem prebirala, da je bila v preteklosti, kjer so po pripovedovanju moje babice Jožefe (1932) morali otroci velikokrat početi tako, kot so

jim naročili starši. Tudi pri izbiri partnerja so nekoč imeli starši večjo besedo kot danes. Velikokrat so se starši med seboj dogovorili, kako bodo poročili svoje otroke.

5 Ugotovitve

Prišla sem do naslednjih ugotovitev: dandanes je večji poudarek na aktivnem sodelovanju otrok v procesih, ki zadevajo njih. Med prebiranjem literature sem ugotovila, da so v preteklosti otroke velikokrat zanemarili kot aktivne udeležence, saj je za takratne čase veljalo, da so le ti nekoliko nevedni in lahko bi rekla »nesposobni« za aktivno udeležbo. Poleg tega so menili, da so otroci prešibki za tolikšno obremenitev in teže izražajo, kaj želijo, saj je besedišče pri njih še v razvoju, kot tudi samo sledenje samemu sebi, torej vedenju, kako prisluhni samemu sebi. V raziskavi, ki sem jo opravila, sem dobila potrditev, da otroci lahko brez težav odgovarjajo sami na vprašanja, namenjena njim, res pa je, da jim je treba vprašanja v manjši meri prilagajati, da je za njihovo sodelovanje potrebno tudi soglasje staršev, vendar otrokom v splošnem samo sodelovanje nudi več koristi kot negativnih posledic. Raziskovalec mora vedno oblike vprašanj, teme in načine izpraševanja prilagajati izprašanim osebam in vsekakor so tudi otroci »vedoči osebk«, ki so sposobni vedeti, kaj jim ustreza in kaj ne, in sami zastopati svoje interese, tudi ob manjšem besedišču, ki ga celo nadgrajujejo med raziskavo. V današnjem času se pretekli pogledi močno spreminjajo. Danes vemo, da morajo biti otroci aktivni udeleženci v vseh procesih, ki se nanašajo nanje, in da jim je treba te procese prilagoditi v tolikšni meri, da jim ne škodimo ali jih ne zavedemo v občutljive teme. Prav tako je treba raziskavo pripraviti tako, da jo razumejo in se lahko v njej izražajo, kot želijo. Starši imajo pri raziskavah o otrocih veliko vlogo, vendar poskušajo, da ne vplivajo na otroka v preveliki meri, da ga vodijo na način, da mu ne vsiljujejo svojega mnenja in potlačijo njegovo. Kdaj določiti, da je ta mera prevelika, pa je zopet uganka. Vsekakor je treba poskrbeti, da otrok ustvari svoje mnenje na podlagi lastnih izkušenj, seveda ob vodenju staršev oziroma skrbnikov. Velika dilema je, ali so lahko odgovori staršev v raziskavi o otrocih »resničnejši« od odgovorov samih otrok. Ugotovila sem, da se v novih teorijah močno zagovarja dejstvo, da ima vsak posameznik v procesih, ki se dotikajo njega, pravico do lastnega mnenja, izražanja želj in stališč. Torej tudi pri sami otrocih in raziskavah o njih mora biti tako. Izprašanim osebam pa se tako ali tako v večji meri mora raziskovalec vedno prilagajati, saj le tako lahko pridobi »relevantne« odgovore, če ne ustvarja pritiska na izprašane. Raziskovalec mora poskrbeti v raziskavi o otrocih, kjer je izprašana oseba otrok, da uporabi metode, ki otroka ne zavedejo, mu ne škodijo in jih le-ta razume. Prilagoditi mora načine raziskave otroku in poskrbeti, da je njemu lagodno ob izpraševanju. Starši oziroma skrbniki bodo vedno igrali večjo vlogo pri otrocih, vendar naj v raziskavah poskušajo čim

manj vplivati na otroka in dovolijo, da le-ta sam izrazi svoje mnenje. Morajo pa seveda privoliti v sodelovanje svojega otroka v raziskavi, kot se mora s tem strinjati tudi sam otrok.

6 Literatura

1. Balen, Rachel, Eric Blyth, Helen Calabretto, Claire Fraser, Christine Horrocks in Martin Manby. 2006. Involving Children in Health and Social Research: 'Human becomings' or 'active beings'? *Childhood* 13 (29): 29–48.
2. Christensen, Pia in Alan Prout. 2002. Working with ethical symmetry in social research with children. *Childhood* 9 (4): 477–497.
3. Clark, Alison. 2010. *Transforming children's spaces: children's and adults' participation in designing learning environments*. London; New York: Routledge.
4. Duckett, Paul, Judith Sixsmith in Carolyn Kagan. 2008. Researching Pupil Well-Being in UK Secondary Schools: Community psychology and the politics of research. *Childhood* 13 (89): 89–106.
5. Fraser, Sandy, Vicky Lewis, Sharon Ding, Mary Kellett in Chris Robinson. 2004. *Doing research with children and young people*. London; New York: Sage Publications Ltd.
6. Greig, Ann in Jayne Taylor. 1999. *Doing research with children*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage.
7. Grover, Sonja. 2004. Why won't they listen to us? On giving power and voice to children participating in social research. *Childhood* 11 (1): 81–93.
8. Häberli-Nef, Ursula. 1996. *Koliko svobode potrebuje moj otrok*. Ljubljana: založba Kres.
9. Hill, Malcolm. 2006. Children's voices on ways of having a voice: Children's and young people perspectives on methods used in research and consultation. *Childhood* 13 (69-89): 69–89.
10. L. Nolte, Dorothy in Rachel Harris. 2000. *Otroci so podoba svojih staršev: Starševstvo, ki oblikuje vrednote*. Ljubljana: Učila.
11. MacNaughton, Glenda in Kylie Smith. 2005. Transforming research ethics: The choices and challenges of researching with children. V *Ethical Research with Children*, ur. Ann Farrell, 112–137. New York: Open University Press.
12. Maynard, Trisha in Nigel Thomas, ur. 2009. *An Introduction to Early Childhood Studies*. London: Sage Publications.
13. Melinc, Teja. 2011. *Otroci & pot izobraževanja*. Dostopno prek: <http://erevija.intuicija.si/september-2011/otroci-in-potencial> (5. oktober 2011).
14. *Mladi na netu*. Dostopno prek: <http://mladinanetu.si> (5. oktober 2011).

15. Morgan, Myfanwy, Sara gibbs, Krista Maxwell in Nicky Britten. 2002. *Hearing Children's voices: methodological issues in conducting focus groups with children aged 7-11 years*. London: Sage Publications.
16. Pozvek, Mojca. 2009. *Otroštvo in šola – nekoč in danes*. Ljubljana: založba Rokus-Klett d.o.o.
17. Powell, Mary Ann in Anne B. Smith. 2009. Children's Participation Rights in Research. *Childhood* 16 (124): 124–142.
18. Punch, Samantha. 2002. Research with children: The same or different from research with adults. *Childhood* 9 (3): 321–339.
19. Sharman, Carole, Wendy Cross in Diana Vennis. 2007. *Observing children and young people*. London; New York: Continuum.
20. Unicef. 2004. *Vključimo otroke! : priročnik za spodbujanje soudeležbe otrok in preprečevanje socialne izključenosti*. Ljubljana: UNICEF Slovenije.

Priloge

Tukaj so priloženi vsa besedila tipkanih pogovorov med mano kot izpraševalcem in osmimi izprašanimi osebami.

Priloga A: Jaka

1. Povej mi prosim kaj o tem, če se rad/a giblješ v naravi (gozdovi, travniki, hribi...)?

Se se kr napre, pa rad se. Sam v šoli pa nija.

2. Meniš, da se veliko gibaš v naravi? Kam najraje zahajaš?

Pr stari mami sm najrajš v Šentjanžu. Majo hlev pa ovce pa krave. Najbolš je, če je Klemen tut gor pa če prideta Laura pa Nejc. Pol se pa skoz igramo ke.

3. Od kje črpaš spodbude (starši, prijatelji) za gibanje v naravi in kako se sam/a lotiš tega?

Sam grem vn. Če pride Laura sva pa tk skoz u zune. K je blo vroče smo meli bazen u zune. Pol smo se pa skoz kopali pa špricali. Enkrat sva z Lauro kr mrzlo vodo zravn dolila, pa sta Nejc pa Aljaž tako delala, k ju je tk zeblo (smeh).

4. Kako sodelujete ti in tvoji starši pri gibanju v naravi, mi opišeš prosim eno dnevno situacijo?

Na Golte gremo kr napre. Pa hodmo okol, pa borovnice nabiramo al pa smučamo, al pa kostanj... Skoz smo na Golteh.

5. Mi poveš prosim nekaj o družinskem dopustu v naravi. Meniš, da se velikokrat odpravite na takšen dopust? Mi zaupaš prosim kakšen primer takšnega dopusta.

Ne vem. Hmm. Se pa tak smo čist blizu Golteh, če se pa tja furamo 15 minut. Z atu sva že tut z štirkolescu šla, a veš kk sva bla našpricana od dreka, k je tak mokro bl (smeh). Eni se marjo pa od bl deleč. Poleti smo šli do Potočke Zijalke.

6. Ti starša/vzgojitelja dovolita, da pojdeš na zeleno gibanje (kolesarjenje, sprehod...) po naravi v družbi prijateljev, družinskega psa, kakor si sam/a zaželiš, morebiti s kolesom, skirojem?

Ja ljuh. Sam da js tak nimam psa. Klemen ga pa ma. Sam je tak velik pa kr laja skoz. Js ga ne bi meu. Js bi meu kačo. Tako velko. Sam ne smem.

Priloga B: Jakova mati

1. Povejte mi prosim kaj o gibanju vašega otroka v naravi. (gozd, travniki...)

Rad gri tak, v hribe pa to v Logarski je kr rad. Pa na Golteh smo dost. Drugač se pa dome igrajo al pa pr Blaženki, pr mojmu bratu.

2. Menite, da se vaš otrok veliko giba v naravi? Kam najraje zahaja?

Jaka je bl tak (smeh). Gre raj k matematiki v šoli, ko pa telovadbi. Sam se kr dost gremo. Se kr še spravmo. Skor vsak vikend gremo kam. Pr nas doma so otroc tk radi, k mamu kmetijo doma. Mama pa ate sta pa tut vesela, da nista kr sama.

3. Mi zaupate prosim kdo največ spodbuja vašega otroka k gibanju v naravi in kako se sam tega loti?

Jaka bl midva s Boštjanom, k sam (smeh), bi kr za televiziji obstau, al pa bi igrece špilo na računalniku. Sm mogla prepovedat zdej računalnik. Če pridejo otroc od brata al pa sestre od moža pol se že spravjo ven.

4. Kako sodelujete s svojim otrokom pri gibanju v naravi, mi opišete prosim eno dnevno situacijo.

Če smo doma se bol sami igrajo, da lahka js umes ke nardim. Drugač pa večinoma vse vikende hodmo okol. Recimo gremo v Logarsko dolino, pol pa gremo do Okrešlja peš, pa gor jemo. Pa pod slapom smo malo. Hodmo radi.

5. Prosim, če mi poveste kaj o vašem družinskem dopustu v naravi. Je takšne vrste dopust v vaši družini pogost? Prosim, da mi zaupate tudi kakšen primer takšnega dopusta.

Z mojim bratom smo že dve leti zaporedoma kočo rezervirali, malo prek vez smo jo dobili. Pol si pa gor pečemo pa hodmo, se igramo. Lušno nam je. Otroci pa tut uživajo pa na kupu so vsi.

6. Mu omogočite gibanje v naravi kot si ga sam želi, ob spremstvu družinskega psa, s kolesom, v družbi prijateljev?

Mu ja. Sej sm prov vesela, če ma Jaka sam željo it. Ponavad mu morm kr rečt ke. Bo že bolš (smeh).

Priloga C: Manja

1. Povej mi prosim kaj o tem, če se rad/a giblješ v naravi (gozdovi, travniki, hribi...)?

Mhm, rada se. Rada kje plezam, al pa se lovim, pa raziskujem. Mami mi je kupla zdej žepni nožek (smeh).

2. Meniš, da se veliko gibaš v naravi? Kam najraje zahajaš?

Dost se gibam v naravi. Najrajš grem s Tiso, našo, nee mojo (smeh) psičko na sprehod.

3. Od kje črpaš spodbude (starši, prijatelji) za gibanje v naravi in kako se sam/a lotiš tega?

Z Lauro grema malo okrog. Pa zlo rada se s kolesom peljem do babice tja se lah, ko je blizu. Pa pr atiju se igramo ogromno, ko pr njemu so sami traaavniki. Sam tja Tise ne peljem rada, ker majo tam Runoja pa jo kr napade. Tisa je pa tk mejhna še pol jo je pa strah.

4. Kako sodelujete ti in tvoji starši pri gibanju v naravi, mi opišeš prosim eno dnevno situacijo?

Z mamico gremo rade na sprehod do kapelce pa pol čez travnik in skoooz okol nazaj. Pa Tisa gre poleg. To gremo pa res vsak dan. Razn, če ma mami dost dela al pa obiske, greva tut sami s sestrci.

5. Mi poveš prosim nekaj o družinskem dopustu v naravi. Meniš, da se velikokrat odpravite na takšen dopust? Mi zaupaš prosim kakšen primer takšnega dopusta.

Ja, ja mmm... Se gremo. Zdej mam nove čevlje za hodit, so tk trdi. Ajaaa se res js sm pa pr skavtih (smeh). Sm čist pozabla. Tam sm dost, pa šotore postavmo pa ogenj zakurimo in si potem hrenovke pečemo pa pojemo pesmice skavtske. Vem že skoraj vse na pamet. Mami pa tut pride zraven. Pa ma svoj šotor, sam pol grem js kdaj k njej spat, ko še lahka. Laura ne sme, ko je v starejši skupini in more sama vse delat. Letos je že ogenj stražla. Mene bi blo pa strah.

6. Ti starša/vzgojitelja dovolita, da pojdeš na zeleno gibanje (kolesarjenje, sprehod...) po naravi v družbi prijateljev, družinskega psa, kakor si sam/a zaželiš, morebiti s kolesom, skirojem?

Lah. Sam čist sama ne smem. Morem met vaj Tiso poleg, pa to če grem bolj malo. Drugač je mamico strah. Pa rada grem z Lauro. Mam pa tut prijateljic veliko.

Priloga Č: Manjina mati

1. Povejte mi prosim kaj o gibanju vašega otroka v naravi. (gozd, travniki...)

Manja zelo rada hodi okol, pa da psičko pelje na sprehod.

2. Menite, da se vaš otrok veliko giba v naravi? Kam najraje zahaja?

Velik se giblje ja. Je tk pri skavtih včlanjena, kjer je zelo, zelo rada in majo tut kampiranje pa tako, smo starši poleg vabljeni, prinesemo svoje šotore in se spopadamo z izzivi narave (smeh) oziroma koristmo njeno lepoto.

3. Mi zaupate prosim kdo največ spodbuja vašega otroka k gibanju v naravi in kako se sam tega loti?

Manja se res sama večinoma loti teh aktivnih dejavnosti. Nimamo problemom z njo. Tut Laura, njena sestrica, je vedno bla takšna. Skupej se dogovorita in se odpravta kam, pa psičko poleg vzameta. S kolegicam se dobijo. Rade so v naravi.

4. Kako sodelujete s svojim otrokom pri gibanju v naravi, mi opišete prosim eno dnevno situacijo?

Skoraj vsak dan gremo na sprehod s psičko. Kolesarmo rade in rolamo. Kadar sta pri atiju pa radi z lokom streljata in podobno. Manja je že čist navdušena. Punce si pa vzamemo večkrat čas zase in odidemo kam. Obe sta včlanjeni k skavtom, tam ju js spremljam ogromno pa rada tut sama sodelujem.

5. Prosim, če mi poveste kaj o vašem družinskem dopustu v naravi. Je takšne vrste dopust v vaši družini pogost? Prosim, da mi zaupate tudi kakšen primer takšnega dopusta.

Zdej je pač tako, da gresta z atijem posebej in z mano posebej. Me gremo rade na morje, tudi v hribe in kar sm že večkrat omenla k skavtom. Vsako poletje je tabor kje letos smo bli v Kočevju, sicer nam vreme ni ugajalo, sam smo vseeno ogromno doživele in preživele lepe trenutke. Pekli smo si, ogenj pripravljali, prehodli ogromno, izzive premagovali, te so otroci pripravili že prej. Res veselo je bilo. Takšnih organizacij se bomo večkrat udeležile.

6. Mu omogočite gibanje v naravi kot si ga sam želi, ob spremstvu družinskega psa, s kolesom, v družbi prijateljev?

Manja lahko počne kar si poželi, sam moram pa vedet kje je in s kom. S psičko se ves čas sprehajata, njo je Manja dobila dve leti nazaj za rojstni dan. Velikokrat je pa tk z Lauro, ki tut rada pazi nanjo, Laura je že malo starejša.

Priloga D: Nejc

1. Povej mi prosim kaj o tem, če se rad/a giblješ v naravi (gozdovi, travniki, hribi...)?

Hmm ja no ja, ka pa vem. Največ sm na dvorišču pred blokom z mamom in atom al pa kolegom. Drugač mi je pa všeč, če gremo kam na izlet. Doskrat gremo s šolo. Lani smo bli na pohodu na Smrekovcu, lec še pa ne vem kam bomo šli. Pa v gobeh sm biu s stricem.

2. Meniš, da se veliko gibaš v naravi? Kam najraje zahajaš?

Se sm že povedu, da tk tk. Ne lih dost. Al pa kkr kdaj. Če gremo k naši žlahti, k v rovtah živi je kr fajn. Tja rad grem ja. Na Planini so doma, pa majo dost živali, pa tk. Sam se pol hitr navelčam, k je tok vsega. Tastari pa kr zabušavajo.

3. Od kje črpaš spodbude (starši, prijatelji) za gibanje v naravi in kako se sam/a lotiš tega?

Sam se spravim, kokr sm al pa mi tastara dva rečeta, da gremo mal. Skor bolj mama. Atu je tk vseeno. Sm pa raj s kolegi pred bloku, pa fuzbal špilamo al pa skejtamo. Če gremo pa ke okol hodit, pa tk ne vem. Hmm.. am.. lec smo misli bunker postavit. Se smo ga sam bl tak enostavnga. To je blo kr fajn. Če bi meu psa bi zihr več hodu okol. Tk ga pa ne smem met, k kao nimamo placa.

4. Kako sodelujete ti in tvoji starši pri gibanju v naravi, mi opišeš prosim eno dnevno situacijo?

Ja, da gremo na kak sprehod, tm pa tm izlet, ke druga pa ne vem. Smučali lani nismo. Murat bomo lec. Bomo še vidli.

5. Mi poveš prosim nekaj o družinskem dopustu v naravi. Meniš, da se velikokrat odpravite na takšen dopust? Mi zaupaš prosim kakšen primer takšnega dopusta.

Ja predlani smo šli smučat pozimi, tist je blo fajn. Vsak dan sm biu tak zmatran. Skoz smo okol lazli. Bli smo pa nik v Avstriji, sam zdele ne bi vedu, ki točno. Drugač pa redko hodmo, k mami ma skoz šiht pa tmalo, ati pa tut ne more vse plačat, sam še bomo šli, verjetno še lec.

6. Ti starša/vzgojitelja dovolita, da pojdeš na zeleno gibanje (kolesarjenje, sprehod...) po naravi v družbi prijateljev, družinskega psa, kakor si sam/a zaželiš, morebiti s kolesom, skirojem?

Hmm. Drugač lah delam kr mi paše, sam psa bi rad meu pa ne smem. Ga ma en kolega pa gremo z njegovmu mal na sprehod kak. Pa k je bl temno pa to al pa hladno mi rečeta, da nej grem not ral pa ke. Drugač pa ne.

Priloga E: Nejčev ata

1. Povejte mi prosim kaj o gibanju vašega otroka v naravi. (gozd, travniki...)

Mislím, da je kr dost povezan z naravo. Sej pa tk živimo na vasi (smeh). Sam po gozdu še bolj redko hodi, tu pa tam gredo s kolegi malo. Zlo rad je kr tule pred bloku z njimi. Drugač gremo pa tut mi kam, če je cajt.

2. Menite, da se vaš otrok veliko gibá v naravi? Kam najraje zahaja?

Menim, da se kr giba. S šoli majo dost aktivnosti gredo tk po hribih pa to. Sami se bolj redko, sam se pa, ko se le lahka. Šiht nardi svoje. Rad se pa sprehaja pa kak fuzbal špila na travniškem igrišču pa tk. Se se najde ke (smeh).

3. Mi zaupate prosim kdo največ spodbuja vašega otroka k gibanju v naravi in kako se sam tega loti?

Verjetno ga več mama, ko js. Sam sm res odstotn službeno bolj, ko polovico dneva, sam se kr trudim, da sm aktivn pr temu, da spremljam stvari. Ob vikendih gremo tk vsi na sprehod, če smo le doma.

4. Kako sodelujete s svojim otrokom pri gibanju v naravi, mi opišete prosim eno dnevno situacijo?

Osebno js rad grem žogo z njim brcat. Da greva oba moška zasebe malo (smeh). Pa si malo podajava, al pa brcava na gol, pa tk, za kako urco že. Drugač pa gremo na kak sprehod, al pa izlet tudi.

5. Prosim, če mi poveste kaj o vašem družinskem dopustu v naravi. Je takšne vrste dopust v vaši družini pogost? Prosim, da mi zaupate tudi kakšen primer takšnega dopusta.

Mi že tk živimo na vasi, tak da neke hude potrebe po naravi pol tut nimamo. Se smo pa obdani z njo (smeh). Gremo pa tut na morje ke, pa tm s kolesi okol pa tk, to leto smo bli na Hrvaškem blizu Splita v apartmaju. Pozimi smo nazadnje predlani se mi zdi, da šli. Je treba met kr gnar za to tut. Uglavnem čist tk povprečno hodmo. Ne preveč pa ne premalo (smeh).

6. Mu omogočite gibanje v naravi kot si ga sam želi, ob spremstvu družinskega psa, s kolesom, v družbi prijateljev?

O to pa ja, sej je dost samostojn in odgovorn. Kakih domačih živali lih nimamo, pa tut ni neke zanimanja za to. Živimo le v bloku. Je pa dost s kolegi pa ga tut ne obremenjujema neke kk se more nosit. Že sam ve kak ma (smeh).

Priloga F: Teja

1. Povej mi prosim kaj o tem, če se rad/a giblješ v naravi (gozdovi, travniki, hribi...)?

Rada se ja. Se js bi kr skoz u zune bla. Bolš je že, ko pa za šolo delat (smeh).

2. Meniš, da se veliko gibaš v naravi? Kam najraje zahajaš?

Mhm, se ja. Največ sm tu pr hiši ki, k so tk travniki pa tako. S tamalmu se žogama al pa lovima. Pa do potoka grema in si delama most.

3. Od kje črpaš spodbude (starši, prijatelji) za gibanje v naravi in kako se sam/a lotiš tega?

Sama grem. K se men lubi. Popoudne po šoli pa sm kr do večera u zune. Razn, če ni fajno vreme. Pol mi je pa notr dougcajt. Pa babici dost pomagam na vrtu.

4. Kako sodelujete ti in tvoji starši pri gibanju v naravi, mi opišeš prosim eno dnevno situacijo?

Na sprehode gremo al pa na pecikl, mami pa še odbojko z men špila. Zde sm jo začela trenirat. Mam dvakrat na tedn treninge. Pol mam pa med vikendi tekme. Tak se mam fajjn. Zde znam dat že zlo močn zgornj servis.

5. Mi poveš prosim nekaj o družinskem dopustu v naravi. Meniš, da se velikokrat odpravite na takšen dopust? Mi zaupaš prosim kakšen primer takšnega dopusta.

Na morje gremo, pa tam plavamo, pa hodmo, pa s pecikleh se furamo, pa ke se igramo. Pa to gremo vsako leto, enkrat smo v šotoreh bli, pa smo ribe lovili pa pekli. To bi blo fajjn še it. Sam so me pa komarji napikali, da sm bla pol cela rdeča, ko sm se praskala skoz.

6. Ti starša/vzgojitelja dovolita, da pojdeš na zeleno gibanje (kolesarjenje, sprehod...) po naravi v družbi prijateljev, družinskega psa, kakor si sam/a zaželiš, morebiti s kolesom, skirojem?

Ja lah grem. Sta Ksenja pa Anja kr naprej pr men al pa smo pr njima. To mi mami pa ati kr pustita, k sta pridni. Pa vsi se poznamo. Sam povedat morm, ki smo pa do kdaj bomo. Enkrat nism nč rekla, pa je bla mami tk jezna. Sam me ni nč kregala (smeh).

Priloga G: Tejina mama

1. Povejte mi prosim kaj o gibanju vašega otroka v naravi. (gozd, travniki...)

Naša Teja kr veliko postopa po naravi. Ogromno časa preživi v zune. Z Aljažem se lovita po travniku al pa igrata z žogo, na sprehode po gozdu gremo pa kr skupej.

2. Menite, da se vaš otrok veliko giba v naravi? Kam najraje zahaja?

Ja ja. Ogromno. Če je lepo vreme večino časa preživi v zune. Računalnik pa televizijo moram tu pa tam malo omejiti. Sicer pa tut sama hoče bit v zune.

3. Mi zaupate prosim kdo največ spodbuja vašega otroka k gibanju v naravi in kako se sam tega loti?

Sama se kr dost. Kdaj pa kdaj tut js rečem al pa Boško, mož moj. Drugač se pa z Aljažem sama spravta, sestrica še ne more tok k je še mejhna. Po šoli rada gre malo na kolo, al pa z žogo kaj. Zdej je zelo popularno odbijanje žoge s strehe od hiše. Samo ropotanje (smeh).

4. Kako sodelujete s svojim otrokom pri gibanju v naravi, mi opišete prosim eno dnevno situacijo?

Odpravmo se na daljši sprehod, al pa na igrišče pa se tam igramo. Zapeljemo se v hribe in hodmo, največkrat gremo pa res na kakšn daljši sprehod. Tajó najmlajšo članico družine morm še z vozičkom prevažat (smeh), Aljaž in Teja pa greta na rolarje al pa kolo, kakr jima paše.

5. Prosim, če mi poveste kaj o vašem družinskem dopustu v naravi. Je takšne vrste dopust v vaši družini pogost? Prosim, da mi zaupate tudi kakšen primer takšnega dopusta.

O ja sej kr dost hodmo, vsako poletje gremo na morje. Pozimi v hribe smučat. Se poskušamo kr dost posvečat gibanju na fajnem zraku. Par let nazaj smo kampirali za vodo na Gorenjskem. Lušno je blo.

6. Mu omogočite gibanje v naravi kot si ga sam želi, ob spremstvu družinskega psa, s kolesom, v družbi prijateljev?

Ja ja, Teji že kr pustimo. Aljažu še ne tk. Družinskih živali nimamo ravno dost. Mačko in ribico (smeh). Pridejo pa rade prijateljce do Teje al pa gre ona k njimi.